

Πως να στηρίξουμε τα χαρισματικά παιδιά εν καιρώ πανδημίας: Ένας σύντομος πρακτικός οδηγός για γονείς

Της Δρος Δέσποινας Χατζηγεωργίου-Σαματά*

Έχει συμπληρωθεί ένας μήνας από την ανακήρυξη του Κορωνοϊού σε πανδημία και την απόφαση για το κλείσιμο των σχολείων με σκοπό την αποτροπή της μετάδοσης του. Κατά τη διάρκεια αυτού του μήνα επαγγελματίες ψυχικής υγείας έχουν δημοσιεύσει χρήσιμα άρθρα με εισηγήσεις προς γονείς για τρόπους απασχόληση των παιδιών στο σπίτι. Το παρόν άρθρο αποτελεί μέρος της προσπάθειας αυτής επικεντρώνοντας στην απασχόληση μιας συγκεκριμένης ομάδας παιδιών κατά τη δύσκολη αυτή περίοδο, αυτής των παιδιών με εξαιρετικές ικανότητες ή αλλιώς χαρισματικών παιδιών (gifted children).

Κατά διαστήματα διαβάζουμε ή ακούμε για χαρισματικά παιδιά και ενήλικες. Παραδείγματα περιλαμβάνουν άτομα όπως τους Stephen King, Steve Jobs, John von Neumann, Leonardo Da Vinci, Judit Polgár, Srinivasa Ramanujan, Katherin Johnson και πολλούς άλλους. Φυσικά, χαρισματικά άτομα υπάρχουν και στην Κύπρο. Δεν μπορεί να αμφισβητήσει κανείς ότι ο σχεδόν 3 χρονών Ν. ο οποίος διαβάζει και γράφει ελληνικά, μαθαίνει ιταλικά, κάνει μαθηματικές πράξεις μέχρι το 100, ξέρει να ονομάσει τις περισσότερες πρωτεύουσες χωρών είναι ένα χαρισματικό παιδί. Ή ότι ο 11χρονος Ρ. ο οποίος είναι σε θέση να λύσει μαθηματικές πράξεις επιπέδου Γ' Γυμνασίου και Α' Λυκείου έχει εξαιρετική ικανότητα στη μαθηματική σκέψη ή ότι η 9χρονη Μ. η οποία γράφει παραμύθια με υπέροχη πλοκή είναι χαρισματική στη δημιουργική γραφή (όλα πραγματικά παραδείγματα).

Γενικά, τα χαρισματικά παιδιά είναι αυτά που κατέχουν (ή έχουν τη δυνατότητα να κατέχουν) μια ή πολλές ικανότητες, οι οποίες έχουν αναπτυχθεί σ' ένα σημαντικά πιο προχωρημένο επίπεδο σε σχέση με άλλα παιδιά της ίδιας ηλικίας. Κάποιες από αυτές τις ικανότητες είναι πολύ γενικές και μπορεί να καλύπτουν ένα μεγάλο φάσμα της ζωής του ατόμου, όπως είναι οι νοητικές ικανότητες, οι ηγετικές ικανότητες ή η ικανότητα της δημιουργικής σκέψης. Άλλες φορές η ικανότητα είναι σε συγκεκριμένο τομέα όπως π.χ. τα μαθηματικά, τη γλώσσα και την επιστήμη ή τη μουσική, την υποκριτική και τον αθλητισμό (εξού και ο διαχωρισμός πολλές φορές μεταξύ χαρισματικών και ταλαντούχων). Κάποια συνήθη χαρακτηριστικά αυτών των ατόμων είναι η περιέργεια, η κριτική σκέψη, η βαρεμάρα όταν δεν υπάρχει πρόκληση, η κατανόηση εννοιών που απευθύνονται σε μεγαλύτερες ηλικίες, ο γρήγορος και ευέλικτος τρόπος σκέψης, η επιμονή και προσήλωση στο στόχο και η ανάγκη από ελευθερία και ανεξαρτησία στη διαδικασία της μάθησης. Πολύ σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των ατόμων αποτελεί επίσης η δημιουργική σκέψη, η ικανότητα δηλαδή για αναζήτηση, σύλληψη και έκφραση καινοτόμων ιδεών για την επίλυση των διαφόρων προβλημάτων.

Κατά τη διάρκεια αυτής της πανδημίας, δεν θα μπορούσαν τα χαρισματικά παιδιά να μην επηρεαστούν. Πιθανόν να βιώνουν έντονα συναισθήματα ή άγχος λόγω της ανεπτυγμένης γνωστικής τους ικανότητας για το τι συμβαίνει ανά το παγκόσμιο ή έντονη βαρεμάρα αφού ο αναγκαστικός περιορισμός προσφέρει σε αυτούς μειωμένες ευκαιρίες για απασχόληση υψηλού επιπέδου, κάτι που είναι ουσιώδες στην ανάπτυξη τους.

Η διαχείριση των συναισθημάτων τους από τους γονείς είναι πρόκληση γιατί πολλά από αυτά τα παιδιά είτε παρουσιάζουν συνάμα άλλες διαταραχές (διπλή ιδιαιτερότητα - dual exceptionality) είτε χαρακτηρίζονται από ασύγχρονη ανάπτυξη (οι γνωστικές ικανότητες δε συμβαδίζουν με τις

συναισθηματικές τους). Δηλαδή ένα χαρισματικό παιδί μπορεί να αναγνωρίζει σε γνωστικό επίπεδο τι είναι ο Κορωνοϊός, ποιοι είναι οι τρόποι μετάδοσης του και ποιοι οι κίνδυνοι στην ανθρώπινη υγεία ή ποιες οι επιπτώσεις στην οικονομία ή στην ψυχική υγεία των ανθρώπων, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι μπορεί να διαχειριστεί αυτή τη γνώση σε συναισθηματικό επίπεδο. Έτσι ο γονιός χρειάζεται να συζητήσει με το παιδί του για τα συναισθήματα που βιώνει κατά τη διάρκεια της πανδημίας έχοντας υπόψη τα αναπτυξιακά επίπεδα του παιδιού και όχι το γνωστικό.

Για να διαχειριστείτε το άγχος των παιδιών σας κατά τη δύσκολη αυτή περίοδο χρειάζεται αρχικά να το αναγνωρίσετε ως φυσιολογικό. Όταν συζητάτε για το Κορωνοϊό προσπαθήστε να δώσετε όλες τις σωστές πληροφορίες από έγκυρες πηγές, αλλιώς τα παιδιά σας θα σας αμφισβητήσουν. Φυσικά εάν βρίσκονται σε ηλικία που μπορούν να κατανοήσουν και να διαχειριστούν σωστά τις πληροφορίες καθοδηγήστε τους να τις διαβάσουν οι ίδιοι προτού τις συζητήσετε (μπορείτε ακόμη και να ενθαρρύνετε την κριτική στο περιεχόμενο ή στον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα γεγονότα). Στη συνέχεια κουβεντιάστε τους τρόπους με τους οποίους η πανδημία μπορεί να έχει λιγότερες αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία των παιδιών. Όταν εκφράζουν έντονα συναισθήματα άγχους και ανησυχίας προκαλέστε τους με ερωτήσεις (π.χ. τι στοιχεία έχεις που αποδεικνύουν αυτά που σκέφτεσαι;) ή τροποποιήστε τη σκέψη τους (π.χ. τα δεδομένα δείχνουν ότι εάν ακολουθείς σωστά τις οδηγίες έχεις χαμηλότερη πιθανότητα να προσβληθείς από τον ιό ή τα δεδομένα δείχνουν ότι τα περισσότερα άτομα που έχουν προσβληθεί από τον ιό τον ξεπερνούν με ήπια συμπτωματολογία). Εννοείται ότι για τη μείωση του άγχους χρειάζεται να ασχοληθούν με φυσική άσκηση και δραστηριότητες που τους ηρεμούν.

Πέρα από τη διαχείριση του άγχους τους, είναι πολύ σημαντικό να τα βοηθήσετε να φανούν χρήσιμα αυτή την περίοδο αναπτύσσοντας ταυτόχρονα τη γνώση τους. Ο μεγαλύτερος μύθος γύρω από τα χαρισματικά παιδιά είναι ότι μπορούν να τα καταφέρουν μόνα τους. Η πραγματικότητα είναι ότι χρειάζονται καθοδήγηση και πρόκληση και έτσι το National Association of Gifted Children δίνει κάποιες εισηγήσεις. Εάν το παιδί σας είναι χαρισματικό στη γραπτή έκφραση ενθαρρύνετε το να γράψει ένα παραμύθι για τον Κορωνοϊό ή να στείλει ένα γράμμα στο ιατρικό προσωπικό της χώρας μας εκφράζοντας την ευγνωμοσύνη του για τη βοήθεια τους. Μπορεί να κρατήσει ένα ημερολόγιο συνδυάζοντας την πανδημία με τα προσωπικά του βιώματα που ίσως χρησιμοποιηθεί για μελλοντικούς Ιστορικούς όπως έχει γίνει με την πανδημία της Ισπανικής γρίπης το 1918. Εάν το έφηβο παιδί σας είναι χαρισματικό στην ποσοτική ανάλυση μπορεί να γοητευτεί με το πως τα μαθηματικά μοντέλα μπορούν να προβλέψουν τη διάδοση της πανδημίας. Ή να μελετήσει τις αποφάσεις ως προς τη στήριξη της οικονομίας και να προβληματιστεί ή να προβλέψει την αποτελεσματικότητά τους. Ή αν το μικρό παιδί σας είναι χαρισματικό στην επιστήμη ενθαρρύνετε το να εξερευνήσει τι κάνει ένας επιδημιολόγος ή πως αναπτύσσονται οι δοκιμές για τους ιούς. Αυτό που χρειάζεται πάντα να ρωτάτε τον εαυτό σας όταν προσπαθείτε να βρείτε μια δραστηριότητα για το παιδί σας είναι 'πώς αυτή η δραστηριότητα θα του είναι χρήσιμη; Τι έχει να κερδίσει από αυτή;'.

Εάν από την άλλη δεν επιθυμείτε το παιδί σας να ασχοληθεί με την πανδημία, υπάρχουν πολλές άλλες δραστηριότητες με τις οποίες μπορεί να εξελιχθεί γνωστικά αυτή την περίοδο. Παραθέτω κάποια παραδείγματα δραστηριοτήτων για διάφορους τομείς που δεν είναι εξαντλητικά αφού μπορείτε και εσείς να συμβάλετε με τη δημιουργικότητά σας.

Για ανάπτυξη της κριτικής σκέψης για μικρότερα παιδιά στον τομέα της επιστήμης και μηχανικής ζητήστε από το παιδί να ανακαλύψει πως είναι φτιαγμένα τα LEGO. Πώς μπορεί να χρησιμοποιήσει τα δικά του LEGO για να φτιάξει μια τεράστια γέφυρα; Ή να πειραματιστεί με τις ποσότητες νερού και το αλατιού.

Τι παρατηρεί για τις ποσότητες και το χρόνο που χρειάζεται να παγώσει το νερό; Ή να πιάσει ένα στυλό και να μελετήσει τα μέρη από τα οποία αποτελείται. Να ανοίξει το μηχανισμό του και να σας πει τι παρατηρεί;

Για μεγαλύτερες ηλικίες στον τομέα της μαθηματικής σκέψης χρησιμοποιήστε μαθηματικά προβλήματα βασισμένα σε αληθινά δεδομένα από τη NASA (www.jpl.nasa.gov).

Για ανάπτυξη της δημιουργικότητας παρακολουθήστε ένα πρόγραμμα που τους μαθαίνει πως οι καλλιτέχνες, οι σχεδιαστές και οι μηχανικοί εργάζονται ομαδικά για να δημιουργήσουν θεματικά πάρκα (<https://www.khanacademy.org/humanities/hass-storytelling/imagineering-in-a-box>) ή πως οι καλλιτέχνες στη Pixar δημιουργούν! Αν κάποιος ενδιαφέρεται να μάθει για τις αρχές της επιστήμης υπολογιστών μπορείτε να απευθυνθείτε στην ιστοσελίδα <https://studio.code.org/courses> όπου το υλικό είναι διαθέσιμο και στην ελληνική γλώσσα.

Τέλος, είναι ίσως η ευκαιρία να διαβάσουν βιογραφίες ή με βάση την ηλικία τους να δουν ταινίες άλλων χαρισματικών ατόμων και να συζητήσουν μαζί σας την προσωπική τους ιστορία, τις ευκαιρίες που τους παρουσιάστηκαν και πως τις εκμεταλλεύτηκαν, τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας τους που βοήθησαν στην επιτυχία ή όχι αυτών των ατόμων. Ενθαρρύνω σε αυτή τη διαδικασία να δώσετε ιδιαίτερη έμφαση στο γεγονός ότι η αναγνώριση της χαρισματικότητας δεν έχει ουσία εάν δεν προσπαθήσει το παιδί να τη βελτιώσει και να την αναπτύξει. Παραδείγματα ταινιών είναι: The Imitation Game, The Man Who Knew Infinity, A Brilliant Young Mind, Gifted Hands, Hidden Figures, Genius (η ιστορία του Albert Einstein), The Queen of Katwe, A Beautiful Mind, Pawn Sacrifice και The theory of Everything.

Θεωρώ ότι στην προσπάθεια να παραμείνουμε υγιείς μπορούμε να επισημάνουμε στα χαρισματικά παιδιά ότι αυτή είναι μια ευκαιρία μάθησης και εξέλιξης και ότι μπορούν να αποκτήσουν γνώση παρατηρώντας ικανότατους επιλυτές προβλημάτων από διάφορους τομείς ανά το παγκόσμιο. Ποιος ξέρει; Μπορεί το εμβόλιο της επόμενης πανδημίας να το ανακαλύψει ο 3χρονος Ν.!

*Εγγεγραμμένη Εκπαιδευτική Ψυχολόγος, Υπηρεσία Εκπαιδευτικής Ψυχολογίας, ΥΠΠΑΝ